

praktitim.com

גיליון מס' 10

יולי 2006

הפרקליטים

45 ש"ח

מגזין לשכת עורכי הדין - מחוז תל אביב והמרכז

הפילוסוף יוסף אגסי
לא צופה לנו עתיד

מני מזוז חי בנוח
עם חוק ההסדרים

10 חופשות שוות לפגרה

שר המשפטים
פורס את משנתו
ולא עושה חשבון
לאף אחד

עכשיו אני

"ישראל לא תשרוד במתכונתה הנוכחית"

את 'המסורת היהודית', וזה רק משפיל את המסוררת היהודית עוד יותר."
האם חוקי היסוד הם לדעתך בסיס לחוקה של ישראל?

"לא. הכנסת, עם כל הרצון הטוב שבעולם, אינה מסוגלת שלא להיות פושעת. כי השיטה היא כזו. בארץ לא מצפים מהכנסת לשמור על החוק. ההפך - מצפים ממנה לשבור את החוק. ישראל אינה מדינת חוק. אפשר לפתור מצב זה רק באמצעות כינונה של אסיפה מכוננת, באמצעות הכנסת שתכריז על עצמה כאסיפה מכוננת, או שתכריז על הקמת אסיפה מכוננת. שתי האופציות הן לגיטימיות, ויותר מכך הן מחויבות המציאות. אמנון רובינשטיין כתב (עם ברק מדינה - י.ח., ע.ג.) ספר על החוקה בשם 'המשפט החוקתי של מדינת ישראל', ושם טען שביטול האסיפה המכוננת היה בלתי חוקי, ושכל כנסת וכנסת חייבת לפעול כאסיפה מכוננת. במהדורה האחרונה והמורחבת של ספרו, כתוב שהחוקים החוקתיים שלנו, בעיקר של כבוד האדם וחיי רותו, עשו את ישראל למדינת חוק. אני חושב ההפך: שהם הפכו את מדינת ישראל למדינה לא דמוקרטית ומסוכנת."

מדוע אתה רואה את הכנסת כפושעת, כל עוד היא נבחרה כדין והיא מחוקקת חוקים?

"יש אמת חשובה מאוד בטענה שיש מדינת חוק בלי דמוקרטיה, אבל אין דמוקרטיה בלי מדינת חוק. אנחנו לא יודעים מה זה חוק. החוקים נחקקים לא על מנת שישומו. למשל, חוק חינוך חובה בישראל נחקק לראשונה עבור יותר כיתות משאפשר היה לממש, ואמרו שלא חשוב, לאט <

פרופ' יוסף אגסי (79) נחשב לאחד הפיי לוסופים הישראלים החשובים החיים כיום. בהשכלתו הבסיסית הוא פיזיקאי אך עיקר עיסוקו המקצועי בתחום הפילוסופיה והמדע, והוא הרבה להתבטא אף בנושאי חינוך וישראליות. פרופ' אגסי משתדל להתנזר מראיית נות עיתונאיים.

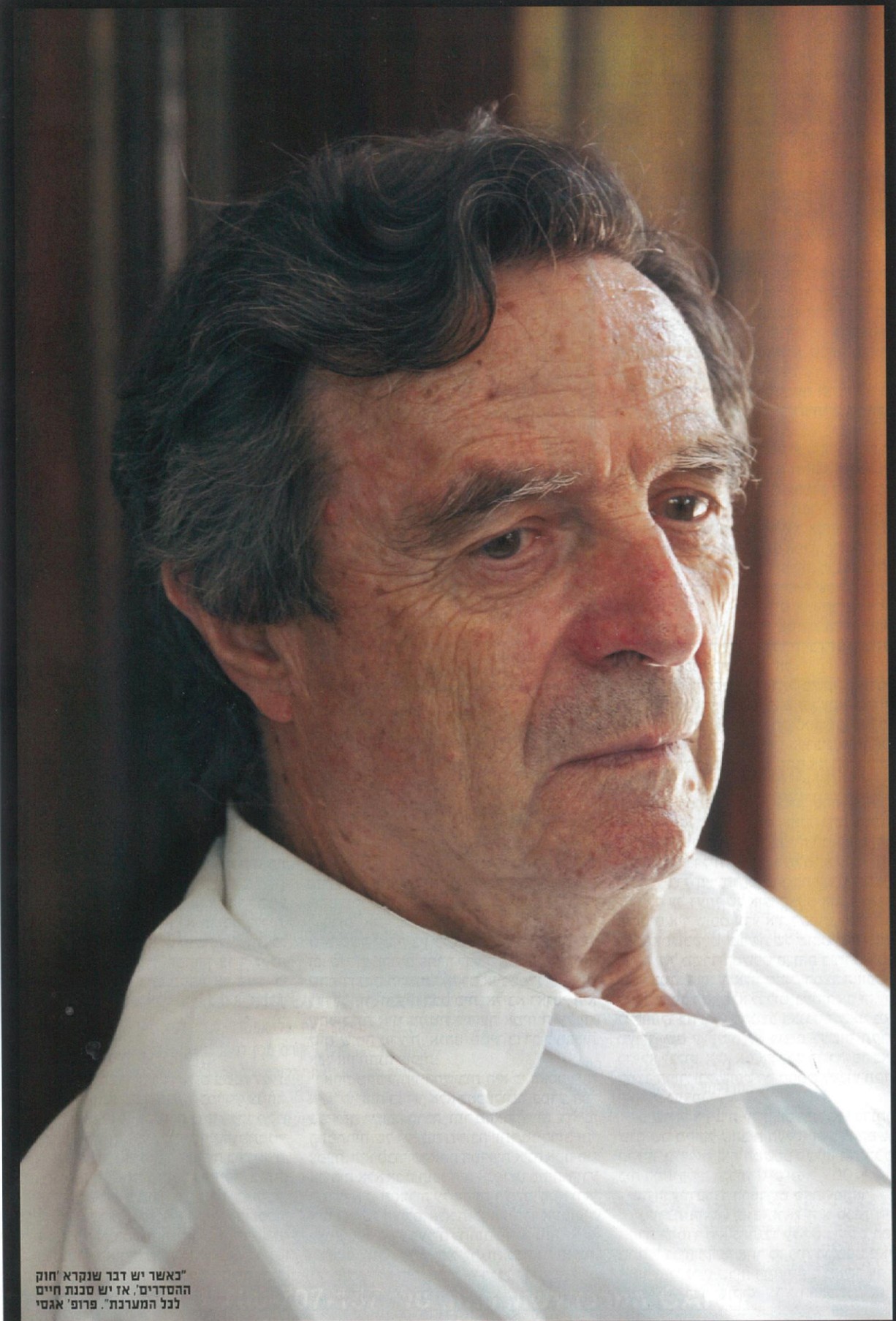
על שולחן מעונו בהרצליה פיתוח ספריו של קרל פופר, אשר אגסי נמנה על תלמידיו. צמוד למדפי ספרייתו דיוקן של אלברט איינשטיין. השיחה עימו כוללת דברי ביקורת, רכילות וחיבה כלפי קולגות שלו, ובהם מישל פוקו ("היה פרנוד איד") ופרופ' ישעיהו ליבוביץ', איתו ניהל שיחות ממושכות.

פרופ' יוסף אגסי האם אתה שותף לעמדה כי בישראל התחוללה מהפכה חוקתית?

"חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו פוגע לדעתי בכבוד האדם, יותר ממה שהוא מועיל לו. עוד לפני חקיקת החוק נטו ממילא בתי המשפט לשמור על כבוד האדם, אבל מאז שחוקק החוק גם יש להם לגיטימציה לפגיעה בכבוד זה. שימו לב מה התחולל כאן: מאז שנת 1992 כבוד האדם בישראל יותר מנרמס, ראשית כי יש לנו חוק יסוד כתוב אבל לא שומרים עליו. שנית, החוק מאפשר לפגוע בכבוד האדם, בתנאים מסוימים, ואם הפגיעה היא בחוק - אז בג"צ נשאר חסר אונים. זה שיש חוק בישראל שאומר שצריך לפגוע בחוק בתנאים מסוימים - זה הורס את כל המערכת. לא רק לשמירת הביטחון, שזה מקובל בכל העולם. אבל בישראל כתוב שלשם תכלית מסוימת יש לפגוע בכבוד האדם. למרבה הצער התכלית הזאת נקרה

פרופ' יוסף אגסי, מחשובי הפילוסופים הישראלים החיים כיום, אינו מוצא מנוח במדינת חוק ההסדרים, שבה חוקים נעקפים על ידי הכנסת ובית המשפט העליון. בדרך הוא מנפץ מיתוסים שקריים ומזמין את הציבור לזיכור נוקב

מאת עו"ד יואל חשין, עו"ד עמית גורביץ' צילום אלדד רפאלי



"כאשר יש דבר שנקרא 'חוק
ההסדרים', אז יש סגנת חיים
לכל המערכת". פרופ' אגסי

וכו'. היום, כשהטורור כל כך מרכזי, אז חוקי הס' מים נעשים הרבה יותר נוקשים מאשר היו אי פעם. מסלול הטרור והסמים הוא אותו מסלול, ואז נלחמים בשניהם ומסיבות פוליטיות. "בכדי שלא תהיה פה מדינת פשע, אלא מדינה של חוקים שנשמרים, צריך גם קצת יותר כבוד עצמי. פעם הוקמה אגודה שנקראה בני משה, של אנשים שהתחייבו לא לשקר. אבל האגודה לא החזיקה מעמד. אני מציע שאנשים שונים יסכימו ביניהם - אתה ואני לא נשקר אחד את השני, והי מה. וזה יכול ליצור מערכת, רשת של אנשים שלא משקרים זה לזה. ייווצר מין חוק של אנשים שלא משקרים זה לזה, בתוך החוק.

"אגב, מה שקרה בברית המועצות לשעבר היה בדיקו זה - שאחרי מותו של סטלין, נוצרו גופים קטנים של אנשים שלא תקעו אחד לשני סכין בגב. וזה היה הבסיס. וזה קרה לפני כן באנגליה של אליזבת. קבוצות של אנשים, שביניהם החליי טו לממש את המונח כבוד עצמי".

אם כן, כיצד ייתכנו אוטונומיות תרבותיות במדינת לאום, כאשר הפערים התרבותיים בין הקבוצות מהותיים כל כך?

"מדינת הלאום של ימינו היא יותר נינוחה רב תרבותית, מאשר גרמניה של תחילת המאה העשרים. ואכן, כשמדברים על מדינת לאום, צריך להגיד כנגד איזו קבוצה אתה מפלה, ותעשה את זה חוקי. אסור לשקר. אני אומר אמנם שאני נגד אפליה, אבל אני מוכן לסבול אפליה על פני שקר, שבמילא מוביל ונשען על אפליה. הכנסת משקרת את האזרחים, אם היא קובעת שכולם צריכים להתגייס. אני לא בא להחליט איזו קבוצה חייבת גיוס מסודר או לא. זה עניין של הכנסת. זה שהכניס את אינה מסוגלת להחליט מי חייב גיוס חובה ומי לא - זאת סכנת קיום לישראל.

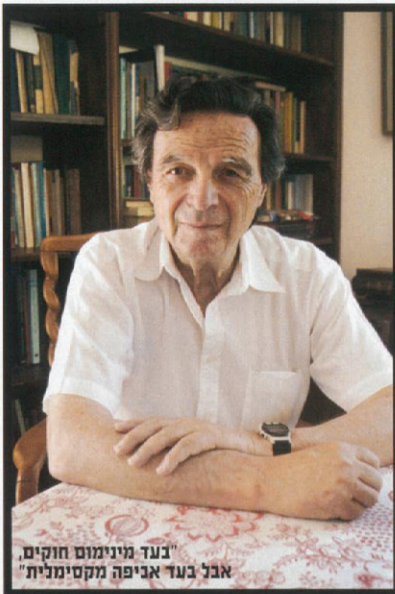
"וגם בית המשפט בישראל משקר לאזרחים, גם אם יש לו ערכים ראויים יש לו לעתים סדר יום סמוי. אסור לשקר, אלא לומר לאזרחים שזה סדר היום. אני אולי מסכים לתוכן הערכים, אבל אסור שזה יבוא בצורה הזאת. לא סתם אני קורא לישור אל 'מדינת הסדר', כמו להודו. כאשר לא מקבלים את החוק ככתבו וכלשונו, כיוון שהוא פגום, אז השאלה היא איך עוקפים אותו, ובית המשפט העליון נותן יד לעקיפה זו. בברית המועצות היתה החוקה הליברלית ביותר בעולם, וכמו כן היא היתה ליברלית יותר מאשר בהולנד כי ממילא לא עלה על דעתו של איש ליישם אותה. שאלתי מומחים איך שופט יודע איך לשפוט, וכתב עורך דין צ'כוסלובקי שיש רשת של שופטים, שקשורה לרשת של משרד המשפטים, והם ביניהם מסדיי רים הבנות. מעין 'דיאלוג סמוי'. המצב האופטימלי לי של שופט הוא שלא לבלוט, בייחוד אם זה עלול לעלות לו בחייו, וזה המצב באנגליה שאני מאוד מעריך. שם שופטים לא רוצים לעשות תקדים, כדי לא לבלוט, אלא אם אין להם ברירה. פה בארץ המצב הפוך, וכל שופט רק מחפש לקבוע תקדים ולחוקק בעצמו.

"בישראל אין בית עליון, ומצבנו כמו בדנמרק, שגם שם מקובל שהבית העליון זה בית המשפט העליון. בישראל בית המשפט העליון מתנהג כמו בית המחוקקים הגבוה".

מה הבעיה במצב ההסדרים שאתה מתאר?

"מערכת ההסדרים בישראל היא סכנת חיים. מטרת ההסדר היא להתגבר על לשון החוק. הסדר מתחיל בבירוקרט, אחר כך בית המשפט מאשר אותו, והכי גרוע שבית המחוקקים מאשר את זה. כאשר יש דבר שנקרא 'חוק ההסדרים', אז יש סכנת חיים לכל המערכת".

"אני בעד לגליזציה של השימוש בכל הסמים, גם אלו שנקראים קשים. החוקים נגד הסמים הם ויסות של שימוש מוגבל בסמים, והוא מונע את הוויסות היותר טוב - ויסות השוק. כל העוסקים בשיקום מסוממים מתנגדים לחוקי הסמים שרק מפריעים לעזור לאנשים להיגמל"



"נבד מינימום חוקים, אבל בעד אניפה מקסימלית"

"במדינת ישראל ממנים לבתי הדין הרבניים אנשים חדלי אישים, שמחללים שם שמים ומשתמשים בסנקציות ובאניפה. הם פוגעים לא רק בחוק הישראלי, אלא גם ביהדות"

מודרנית", שיחות עם ישעיהו ליבוביץ' וספרים רבים נוספים.

פרופ' אגסי הוא מודרניסט ביקורתי, הסבור שיש קשר עמוק בין פוסטמודרניזם לרומנטיציזם. זם. שניהם מהווים פתרון לבעיה אמיתית ועמוקה שהמודרניזם הדוגמטי הקדם איינשטייני לא מצליח לפתור. הבעיה הבסיסית, אליבא דאגסי, היא שהעובדות אינן ניתנות לדיעה אמיתית על ידי שום שיטה מדעית. אנחנו תמיד בדרך לעובדות אבל אין תחנה סופית.

אחת מקביעותיו החשובות היא כי האמפיריות אינה קריטית במדע, אלא בטכנולוגיה. במדע, המ' טפיזיקה חשובה יותר מהאמפיריות. דהיינו, התפתחות של רעיונות חשובה יותר מניסויים ותצפיות. הוא סבור שהאמת המדעית אינה אמת תיאורית אלא אמת תוכניתית או פרוגרמטית. הידע המדעי אינו תיאורי על אודות העולם, והוא ודאי אינו ראי של העולם, אלא תוכנית מחקר אינסופית לצמצום אי הידע בעולם בתחום מחקר נתון.

פרופ' אגסי, אתה יכול לראות מדינה מתוקנת, בלי פשע, ללא חוקי סמים או הגבלת מהירות? בעיקרון, מערכת הפשע היא שולית, והסכנה האמיתית נובעת מהגבלות על סמים, תחבורה

לאט יהיה אפשר. אני חושב שזה פשע שמחור קקים חוקים, כופים אותם מלמעלה, והם בלתי אפשריים למימוש.

"אותו דבר בנושא חוק זיהום אוויר, שנחקק על מנת שלא להיות מיושם. אין דבר יותר מטוטטם מזה, אבל אני לא מדבר על הטוטטם, אני מדבר על הרוע. יש מצב שיודעים שחוק הוא לא כל כך טוב, ואז מצופה שהאזרח ישתמש בשכל שלו על מנת לשפר את המצב. זה דבר חמור מאוד, וב' ברית המועצות זה היה מקובל לגמרי. התוצאה כמובן היא שאיש אינו יודע מה השני עושה. זה יוצר גם אפשרות שאדם אחד מצפה מאדם שני מה שלאדם שני אסור לבצע. כאשר תחת כל חוק יש הסדר, שזו הסכמה משפטית שבאה במקומו של החוק, איש אינו יודע מה הולך".

תן דוגמה.

"גיוס בני ישיבות, למשל. חוק שירות חובה אינו מיושם בישראל באופן שיטתי. אנשים מקבלים מכתב שאומר להם שהם הולכים להיות מגויסים, והם יודעים ואתה יודע שהמכתב הזה חסר ערך. ואז, במקום החוק הקיים, עושים הסדרים. הסדרים הם סכנה לדמוקרטיה".

אתה יכול להצביע על חוקים נוספים שהיית מבטל?

"חוקי התנועה, ובעיקר חוקי הגבלת המהירות, אינם טובים, או שאם הם טובים, אז הקהל לא משוכנע שהם טובים, או שהאזרח יודע שאם הוא יפגע בחוק, לא יקרה לו שום דבר. הבעיה היא אף בעיה של אניפה.

"אני אף בעד לגליזציה של השימוש בכל הס' מים, גם אלו שנקראים קשים. במקום להילחם בסמים, מחוקקים חוקים. החוקים נגד הסמים הם ויסות של שימוש מוגבל בסמים, והוא מונע את הוויסות היותר טוב - ויסות השוק. כל העוסקים בשיקום מסוממים מתנגדים לחוקי הסמים, שרק מפריעים לעזור לאנשים להיגמל. כל החוקים נגד הסמים, הם לא יותר מבני 110 שנה. החוק הראי שזו נגד הסמים גרם לאסון לאומי באמריקה והוא בוטל בשנת 1932. ומיד המצב השתפר, עד 1945, ואז הכניסו סמים חדשים והמאפיה התאוששה. אין כל ספק שיש שיתוף אינטרסים בין המשטרה ובין המאפיה, לא צריך להסביר זאת לאף אחד".

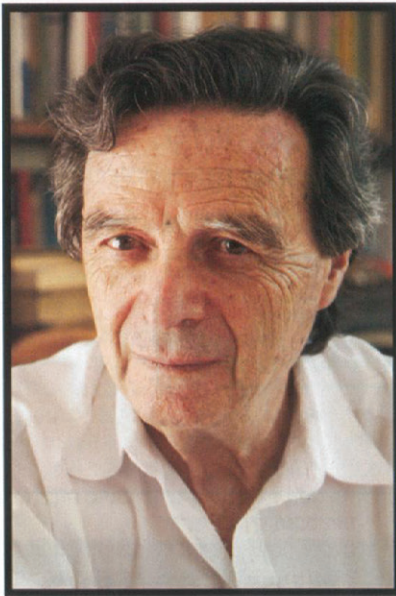
אבל אפילו לשיטתך, גם אם היתה בישראל חוקה ואסיפה מכוננת, ספק רב אם החוקים היו נראים אחרת.

"הו, אתם כל כך צודקים, אבל אי אפשר להציע יותר מאשר ויכוח. ויכוח הוא לא תרופה כללית, אבל הוא הדבר הכי בריא שאפשר לעשות. כל פעם שיש בעיות חמורות, הפתרון צריך ללכת דרך ויכוח. ויכוח הוא אינו פתרון אף פעם, כי מדיבורים לא יוצא כלום, אבל בלי ויכוח אי אפשר להתקדם".

פושעים, סרבנים, ומהגרים

פרופ' יוסף אגסי, נולד בירושלים בשנת 1927. במלחמת העצמאות שירת בצה"ל כמדריך צניחה. הוא נישא בשנת 1949 ליהודית בובר ולזוג נולדו בת וכן. בשנים 1946-1951 למד פיזיקה, מתמטיקה ופילוסופיה באוניברסיטה העברית בירושלים, ובשנת 1952 קיבל תואר מוסמך בפיזיקה. בשנים 1952-1956 השלים לימודי דוקטורט באוניברסיטת לונדון. בשנים 1971-1996 כיהן כפרופסור לפילוסופיה באוניברסיטת תל אביב, והחזיק במ' שרת פרופסור באוניברסיטת יורק שבטורונטו ובאוניברסיטת בוסטון. הוא פרסם ספרים ובהם "מיהו ישראלי", "מכתבים לאחותי", "האתגר של הטכנולוגיה המודרנית", "מבוא לפילוסופיה

"אנחנו לא יודעים מה זה חוק. החוקים אינם נחקקים על מנת שייושמו. למשל, חוק חינוך חובה בישראל נחקק לראשונה עבור יותר ניתות משאפשר היה לממש, ואמר שלא חשוב, לאט לאט. אני חושב שזה פשע שמחוקקים חוקים, כופים אותם מלמעלה, והם בלתי אפשריים למימוש"



"אי אפשר להציע יותר מאשר ייכוח. וייכוח הוא לא תרופה כללית, אבל הוא הדבר הכי בריא שאפשר לעשות. כל פעם שיש בעיות חמורות, הפתרון צריך ללכת דרך וייכוח. אמנם מדיבורים לא יוצא כלום, אבל בלי וייכוח אי אפשר להתקדם"

אז מה אתה מציע?
 "אני נגד ביטול בתי הדין הרבניים, אבל צריך להשאירם בקהילתם. כי בקהילה מותר להפלות, במדינה אסור להפלות."
 אולי מותר הפילוסוף מהשופט, בכך שלך יש את הפריבילגיה להתווכח, אבל השופט צריך להחליט?
 "נכון. לא רק זה, אלא ששופט חייב לקבל את החוק, הפילוסוף לא חייב לקבל את החוק. כאן זרח הוא צריך, אבל כפילוסוף הוא יכול לערער על החוק."
 האם ישראל תשרוד במתכונתה עוד חמישים שנה?
 "במתכונתה הנוכחית - אין לי ספק שלא. הש"א לא רק עם שינוי מתכונתה יביא לרצח המוני, כמו שאני מפחד ממנו, או שיביא לידי השכלה המונית, מה שאני מקווה לו. אנחנו במצב מלחמה, וכל אחד יודע שיש אותו נשק לשני הצדדים, ולכן מה שאנחנו צריכים זה השכלה." ●

הוא רוצה שנקבל מרה שחורה. פוקו אומר שתי מיד היינו אכזריים, בתקופת ימי הביניים היתה אכזריות גלויה, כיום היא סמויה. אבל הוא רואה רק שחור, ואני לא".
אתה מרבה לדבר, גם בכתביך, על "מיתוסים שקריים". מה הם?
 "המיתוס המסוכן ביותר שלנו הוא המיתוס היהודי החדש, כאילו מטרת היסוד של ישראל היא קיבוץ גלויות. זהו שקר. המטרה היתה לתת מקלט בטוח לאלה שרוצים, לא רק הרצל אלא המזרחי, וכבר פרץ סמולנסקי כתב זאת".
גם האקדמיה תורמת ליצירת המיתוס השקרי?
 "דווקא לא. האקדמיות הן המוסד הליברלי הכי טוב של העולם המערבי. צריך להחזיר לכל אדם לגשת לכל בחינות הרישוי מבלי לחייב את עצם הלימודים. כל אחד יוכל לגשת לבחינה ולעבור, לא משנה איפה הוא למד, ואם למד באופן מסודר".

היסטוריה, לאום ודת

כיצד אתה מתייחס לצורך לספק צרכים קונקרטיים למציאות חיינו פה, לעומת התחושה שבדרך שלך היה ייעוד היסטורי מסוים?
 "אני לא רואה ייעוד היסטורי בהקמת המדינה, ובכלל לא צריך להשתמש בביטוי הזה. כיום העיר לם כולו נמצא בסכנת הכחדה. בחמישים השנה האחרונות כל אדם יכול להרוס את כל האנושות. אחת הסיבות למוטיבציה הזאת היא רמת החיים של העולם המודרני. זה יוצר לחץ אדיר של הגירה, שיהרוס את העולם המתקדם. וכדי לעשות משהו נגד לחץ ההגירה, צריך תרומות משמעותיות, בסדר גודל רציני, וצריך מס הכנסה בעולם העשיר כדי להעביר את הכספים לעולם העני, לא כדי להשקיע עוד בעולם העשיר. צריך לבנות להם תשתיות. העולם העני הזה מסכן את העולם העשיר. בונים גדרות, אבל זה לא יעזור."
 "חוקי האזרחות בישראל היום הם פלסטר. לא חשוב איך אתה עושה את זה, הסימפטומים הם אותם סימפטומים. שישיראלי לא יכול לקנות קרקע באום אל פחם. אנחנו בצדק רואים את אום אל פחם כיותר גטו מתל אביב, אבל גם תל אביב היא גטו. זה לא יחזיק מעמד, לשני הכיוון נים. שתי הערים הן גטאות. הפתרון צריך להיות אחר לגמרי".

אתה בכל זאת דבק בעמדתך, בחינוניות מדינת הלאום.

"מדינת הלאום זה לא דבר קדוש, אבל יותר קל לדבר על 'מיהו ישראל' מאשר על 'מיהו יהודי'".
מה באשר לשיטת בתי הדין הרבניים, בהקשר של אוטונומיות תרבותיות?
 "אלפיים שנה קיים דין תורה בלי משטרה ובלי כפייה, אבל רק במדינת ישראל מממנים לבתי דין אלו אנשים חדלי אישים, שמחללים שם שמם ומשתמשים בסנקציות ובאכיפה. הם פוגעים לא רק בחוק הישראלי, אלא גם ביהדות, כי הם אור מרים שיהודי זה רק מי שכך וכך, אף על פי שכך טוב בתורה 'מי שנשמע נשמע'; עושים ייבום, מה שלא היה; הם מחייבים במצוות דתיות שפקעו לפני מאות שנים; הם עושים חוקים משל עצמם. הייתי נתון להם את כל המעמד שהם רוצים, חוץ מאשר שהמשטרה תוכפף להם."

ועכשיו הופכים את כל יהודי ארצות ערב לא-שכנים. אריה דרעי גילה את הרעיון הגדול שאפשר לעשות ספרדי לאשכנזי אם מלבישים אותו נכון, וזה אסון לאומי ממדרגה ראשונה. כל כך חבל. שהורגים מסורות שלמות על ידי זה שהופכים אותם באופן שטחי ביותר לאשכנזים."

אולי הפתרון המציאותי, אם החוקים כל כך גרועים כדבריך, הוא סרבנות?
 "לא. סרבנות זו התוצאה של חוקים גרועים. כל חוק הוא כופה. חוק בלא שיניים הוא אינו חוק. בגלל זה אני בעד מינימום חוקים, אבל בעד אכיפה מקסימלית. סרבן שירות צריך ללכת לכלא, גם אם בראש מורם. אני מעריך גדול של מרטין לותר קינג, שאני לא מסכים עם אמרתי 'ואהבת לרעך כמוך', כי אפשר לצוות עלינו לכבד אנשים אבל לא לאהוב אותם, אבל לותר קינג אמר 'תכניסו אותי לכלא בראש מורם', וזו התשובה שלי לגבי סרבנות. כדיקון באוניברסיטה הייתי מפרט מיד מרצה אם הייתי יודע שהשתמש בסמים, היות שאי הציות לא פותר את הבעיה, והכנסת היא שצרכה להחליט על גליוציה מלאה של הסמים. מבחינה זאת אני שותף לעמדתו של פרופ' ישעיהו ליבוביץ' בדבר חובת הציות, אלא הבעיה היא שאנשים לא יצייתו לחוקים גרועים".

אתה, אישית, היית מסרב לשרת בשטחים?
 "שאלה קשה, לא יודע. לכל אורח תמיד שמורה הזכות להגר. בנקודות זמן מסוימות אכן חשבתי להגר, למשל כשנודע על חוליות החיסולים של צה"ל, הפועלות בלא משפט, המסערתבים. כמו בגרמניה ההיא".

מה דעתך על חוק השבות?
 "גם חוק השבות הוא שקר. אם היום יעלו מיינו יוני יהודים, בבת אחת, לא ייתנו להם לעלות. זוהי עובדה. תאר לך שמישהו ייסע היום לארצות נחשלות, יגייר אותם ויעלה אותם לפה. מה היינו עושים, היינו מקבלים אותם? בטח שלא. כלומר, חוק השבות איננו ריאליסטי".

שנית, החוק יוצר את המחלוקת. אמרתי פעם לפרופ' רוזן צבי המנוח, שמאוד אהבתי, שאני יכול לפתור לו את הבעיה של חוק השבות על המקום. אמרתי שאפשר לכתוב בחוק הש"ב שהוא מגן על אנשים שנרדפים כיהודים, ושנית כי הוא מעדיף אנשים שידועים כיהודים, מסיבות של העדפה תרבותית. הוא התחיל לר"קוד על הבמה מרוב שמחה אבל לא יצא מזה כלום. ההסכמה שלו כאדם דתי הרשימה אותי מאוד.

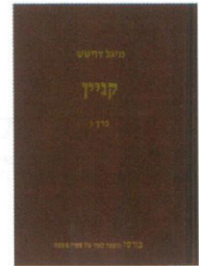
"אני לא נגד חוק השבות. אני בעדו, ואנחנו לא היחידים שיש להם חוק שבות. גם לגרמניה יש, וזה לא אסון".

ומה דעתך על עצם קיומם של חוקי ההגירה?
 "חוקי הגירה הם אינם דמוקרטיים גם בארצות דמוקרטיות, מסיבות טכניות. בפרנציפ הם צריכים להיות בטלים. אבל אם היו מקבלים את התיאוריה הליברלית של פרופ' פרידמן באמריקה, הממשלה היתה מוכרת את הגרין קארדים בכסף, כי זה עולה בשוק השחור אחרת. אבל הוא לא היה אומר את זה אף פעם, פרידמן."

אנשים פוחדים לדבר על הגירה כי הם פוחדים מהגירה פנימית. ההסתאבות תמיד באה מסדר יום סמוי. אני הייתי רוצה אווירה חופשית וגבולות חופשיים, אבל זה לא אפשרי טכנית. וגם כאן, במקום חוק מסודר יש הסדרים משפטיים של שופטים, ועצם קיומו של הסדר, כהתנאה על החוק, הוא חמור ומסוכן מאוד. כי סדר יום סמוי איננו פתוח לדיון חיצוני."

אתה מדבר במונחים פוקיאניים. מאחורי כל דבר עומד אינטרס?

"מישל פוקו ראה קונספירציה מאחורי כל שיח. אני לא מדבר על קונספירציה, אלא על אינטרסים ומצבים מסוימים, שרואים בהם פגיעה רצינית בחוק. פוקו שמח לראות כל פגיעה, כי



קניין - כך ג' / מיגל דויטש

הציליה של פרופ' מיגל דויטש לנבכי דיני הקניין מפתיעה ומעוררת השתאות, נוכח המ"עמקים התיאורטיים אליהם יכול הדיון להגיע. כל פעם שחושב הקורא שזהו ספרו האחרון של דויטש בתחום, מפתיע דויטש עם עוד כרך קנייני. הוא פשוט חושב קניין. נדמה שדויטש רואה את החיים בפריזמה של דיני הקניין, של משחקי כוחות קנייניים או אחרים (חוזיים, למשל) בין צדדים. דויטש הוא תסריטאי, מחזאי, במאי וסופר של דיני הקניין, שחי את מושאי יצירתו. ואיזה תסריט הוא מתווה לגיבוריו! רא"שית הוא משרטט סיטואציות, אחר כך מוליך בהן את גיבוריו, ובסיפא מנתח את מהלכיהם ומבקרם.

כמו כל כותב משוכח, מפתיע דויטש עם דמות ספרותית חדשה לעולם הקנייני: "צדדים רחוקים". הפעם: דיני התחרות בין צדדים, המסדירים את חלוקת הסיכונים בין צדדים שלישיים, המתחרים עם זכויותיו של בעל הקניין. שימו לב לתיאור הע"לילה הפתלתל: זכותו של בעל חווה שלישי, המ"חזיק ב"זכות שביושר", מצויה ברמת ביניים של הגנה, בין היתר בהיעדר פומביות הולמת לזכותו החוזית. לזכות מעין קניינית זו, שמצטרפת לזכותו הקניינית של המחזיק, מצטרפת זכותו של הנאמן, ככל שהוא קיים. להקו לטקסט זה את בראד פיט או את פאריס הילטון, והנה תסריט המתאר יפה את מערכות היחסים שבין גיבוריו.

דויטש שואל, אם יש כלל מקום לשימור הסיווג המסורתי של מושגים, כאמצעי להכרה בתוצאות משפטיות, ומה דינה, למשל, של הת"פשה המסורתית בפסיקה, כי די לצד המאוחר בזמן שיפעל בתום לב סובייקטיבי, על מנת שיש עמוד בדרישת תום הלב במסגרת דיני תחרות הזכויות, אף אם התרשל בבדיקת הזכויות. כתסריטאי משוכח, דויטש סבור כי קיימים גוונים ביניים אפשריים באשר לנורמטיביות ההתנהגות של הזכאי המאוחר, אשר התרשל בבדיקת הזכות. הוא חושב שראוי עדיין להטיל חובת זהירות על הזכאי המאוחר, אולם בעוצמה מוגבלת, אשר אינה כרוכה בפגיעה במצב הזכויות הקנייני.

באחת הסצינות הקנייניות המתוארות, מאתר דויטש חוליית ביניים, אשר בדרך כלל מבצעת כלפי הצדדים לתחרות הזכויות את הפרת החווה, העולה או הפרת הדיון, כאשר היא שעורכת את העסקה עם הצד המאוחר בזמן. וכמו אצל אגאי תה כריסטי, הנה המפנה הפתאומי בעלילה: מין דמות ביניים עלומה, חדשה להסתכלות, שלשני הצדדים המתחרים נתונה זכות לפיצויים ממנה והשאלה: כיצד משפיעה זכות זו, כלפי חוליית הביניים, על ההכרעה בשאלת העדיפות בין הצד"דים הזרים? האם העובדה ששיטתנו מקנה מעמד

בכורה לזכות להגנה בעין כנגד הפרת חווה - כך ראוי ליישמה גם בהקשר הנויקי? לא נגלה לכם את סוף הסרט.

בניגוד לספרו של חנוך דגן, שיצא זה מכבר ("קניין על פרשת דרכים", בהוצאת רמות), מציג דויטש תפישה תיאורטית של קניין כדיסציפלינה הקשורה לתחומים אחרים לא בהיבטים חברתיים או אידיאולוגיים, אלא תיאורטיים ונ"קיים מבחינה משפטית, עד כמה שבכלל אפשר להפריד בין האבחנות.

זה לא נגמר: כבר מבטיחים ספר המשך, שימשיך דיון בידיני תחרות הזכויות בנושאים של הערות אזהרה, תקנות השוק השונות ודיני הנאמנות.

אם חנוך דגן בספרו בנושא הקניין הוא במאי קנייני מהסוג של ספייק לי, המרבה להכניס יחסים חברתיים לתוך סרטיו, מיגל דויטש הוא במאי קנייני מסוגם של האחים כהן: סיטואציות עצמאיות, מנותקות מזמן וממקום ומתקיימות באופן עצמאי.

הוצאת בורסי, 573 עמ', 990 ש"ח

עור' עמית גורביץ'



ספר מנשה שאווה - מחקרים במשפט / בעריכת אהרן ברק ודניאל פרידמן

"מנשה שאווה הגייע בגיל צעיר יחסית לדרגת פרופסור מן המניין וזכה בהישגים רבים. אולם, על השאלה אם זכה בכל מה שהיה ראוי לו, חושש שיש להשיב בשלילה. ניתן לו פחות, אולי רק קצת פחות, ממה שהיה ראוי לו, וניתן להניח בור"דאות שהוא חש בכך. אולם עקב צניעותו הרבה וענותו, לא התלונן מעולם ומעולם לא אמר על כך דבר, לפחות עד כמה שידוע לי. האם היתה כלפיו אפליה במהלך הקריירה המפוארת שלו? חוששני שיש להשיב על כך בחיוב. האפליה היתה קלה אולי, אבל פגיעה מבחינת התחושה היתה קשה, בוודאי לנפש רגישה כזו של מנשה שאווה."

באופן חושפני ואישי זה מציג פרופ' דניאל פרידמן, אחד משני עורכי "ספר מנשה שאווה", את הקריירה של פרופ' מנשה שאווה, אשר נולד בעירק בשנת 1944 ונפטר בגיל 59, לפני שלוש שנים. שאווה היה פרופסור מן המניין באוניברסיטת תל אביב ומופקד על הקתדרה לדיני מש"פחה, מנהל המכון להשתלמות עורכי דין, וזוכה פרס צלטנר (1978), פרס לשכת עורכי הדין (1993) ופרס לחוכמת ישראל (1986).

בפרק בתחום דיני המשפחה, מצוי המאמר החשוב ביותר, הן בהיבט העיוני והן בהיבט המעשי, לא מעט בזכות זהות כותביו. השופט אורי גורן ועופר דרורי (עוזרו המשפטי של גורן)

מנסים לשרטט את המודל הראוי להתערבות בית המשפט המחוזי כערכאת ערעור על בית המשפט לענייני משפחה. הכותבים מציינים בא"כזבה מסוימת כי בתי המשפט המחוזיים, "האזרחיים", טרם הרימו את הכפפה והשכילו לעצב מודל התערבות ראוי, אלא נהגו כערכאת ערעור סתמית לכל דבר. תחת זאת, מציעים גורן ודרורי כי ייעשה שימוש אקטיבי יותר בסעיף 9 לחוק בתי המשפט למשפחה, המגנה לערכאת הער"עור את אותן הסמכויות של הערכאה הדיונית, לרבות שמיעת עדויות או הבאת ראיות נוספות. בפרק בתחום המשפט הציבורי, כותב אהרן ברק על שפיטה, דמוקרטיה וטורו, וזאת על בסיס מאמריו מ-2002 ומ-2003 בכתבי העת המשפטיים של הרווארד ושל מיאמי.

בפרק על דיני הממונות, כותב דניאל פרידמן על דיני עשיית העושר, ועל יחסם לדיני הניקיון והקניין. נילי כהן כותבת על תרופות בשל הפרת חווה לטובת אדם שלישי, וגבריאלה שלו ממ"שיכה להציג עמדתה שהשוויון אינו חלק מדיני החוזים, אלא אם יוחל באמצעות חקיקה מפור"רשת, למשל - כמו בידיני הצרכנות. שלו מנסה להראות את הכשל הלוגי, כדבריה, בין חובת תום הלב החוזית ובין חובת השוויון הציבורית.

בפרק על דיני המשפחה, שבו אף מאמרם של גורן ודרורי, כותב אריאל פורת על "שנים אבודות, הפסד השתכרות ומחירה של הריגה", ושלום לרנר על טענות קיזוזים - דיוני ומהות. דפנה לוינסון זמיר כותבת על הקושי להינות מטענת התיישנות במקרקעין. בהמשך הפרק, משרטטת רות בן ישראל את השימוש הראוי במערכת הביטחון הסוציאלי בדיקה לתפישת התא המשפחתי הראוי. נקודת המוצא ההגליי"נית שלה, שאינה נתונה מבחינתה במחלוקת, היא כי תא זה הוא אופציית הקיום המועדפת. בן ישראל סבורה, למשל, כי אין להמיר את קצבאות הילדים במבחני נזקקות.

פנחס שיפמן כותב על חדירת המשפט הא"רזחי לדיני המשפחה; חנוך דגן וקרולין ג' פרנץ על נכסי הנישואים; יצחק שילה על עגינות; שחר ליפשיץ על רישום זוגיות; יחיאל קפלון על טובת הילד; דורון מנשה על נטל ההוכחה הסטטוטורי רי הקבוע בסעיף 25 לחוק הירושה ועל תיקונו ממרץ 2003; איילת בלכר-פריגת על דוקטרינת הצוואות ההדדיות במשפט הישראלי.

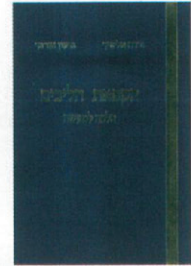
בפרק המשפט הבינלאומי הפרטי, כותב אבי"גדור לבונטין על "מתקל דינים": פרופ' מנשה שאווה, ברשימה אחרונה, כותב על פגמים חמורים בהצעת החוק מ-2002 לשיפוט בענייני התרת נישואים (מקרים מיוחדים, סמכות בינ"לאומית וקביעת ערכאת שיפוט); ועדי חן על רישום פסק גירושין זר והכרה בו.

בשער האחרון, בדבר דיני עונשין, כותבת קרן שפירא-אטינגר מאמר מקסים בדבר עצימת עיניים, הנקרא "סיפור על שועלים ועל יענים". המ"אמר מציג, בין היתר, ניתוח של עצימת העיניים כפי שהתברר בסיפור "גימפל תם" של יצחק בש"ביס זינגר ואצל מרואן ברגותי, כפי שעולה מתוך משפטו. היא מציעה לבחון את מטרותיו של עוצם העיניים בשעת ביצוע היסוד העובדתי, על סמך מניעיו בזמן המחל המחשבתי המוקדם.

בשורה אחת: ככל שיופץ בין שופטי המחוז זי רעיון השימוש בסעיף 9 לחוק בית המשפט למשפחה, ותגובש מדיניות התערבות מרחיבה

בערכאות הראשונות, כהצעתו של אורי גורן, עשוי הספר להתייגע מהלך חשוב של עיצוב מושג כל, מלמעלה, של דיני המשפחה בישראל.
הוצאת רמות, אוניברסיטת תל אביב, 686 עמ', 416 ש"ח

עו"ד עמית גורביץ'



הקפאת הליכים - הלכה למעשה / ורדה אלשיך וגדעון אורבך

עמדת המוצא של ורדה אלשיך וגדעון אורבך, על פיה מוקפאים נכסיה של חברה בהליך משפטי על מנת לשקמה, ולא על מנת לפרקה - היא הנחת היסוד המרכזית ביותר של ספר זה. גישה בלתי משפטית זו, המבוססת על השקפת עולם כלכלית, היא שמלווה את אלשיך, ממשיתתו של השופט ישי לויט, כשופטת הפירוקים בבית המשפט המחוזי בתל אביב, תפקיד זהה לזה של השופטת בלהה גילאור בבית המשפט המחוזי בחיפה.

רק שלושה שופטים עסקו בפועל בפירוקים של מדינת ישראל; היותן של ההחלטות מיידיות ושל הליכי הערעור ממושכים, אף גורמים למיעוט פסיקת בית המשפט העליון בתחום, אם בכלל. לפיכך, ספרה של אלשיך הוא ריכוז של השקפות עולמה, הנובעות מפסקי דינה, וקובץ האסמכתאות המשפטיות היחיד כמעט בתחום זה.

להלן הנמקוטיה של אלשיך, העומדות לביקורת בעולם הכלכלי אך לא בעולם המשפטי, להיעדר עפדת הבראת חברה על פני פירוקה: קריסת גוף אחד תגרוך קריסת חברות אחרות; תועלתם של צדדים שלישיים, עובדים ונושים כספיים אינה בפירוק, אלא במובן מסוים הפירוק משרת את עמדתם של בעלי המניות אשר ממילא נושאים בסוג של "אשם תורם"; עלויות הפירוק גבוהות; עסק שפסק לפעול מוצע במחיר נחות.

ככל שמהפכת "הכל גשיר" פשתה בשיטת המשפט ובבתי המשפט, נוהגת ורדה אלשיך על פיה, אף בתפישת עולמה בנושא הקפאת הליכים, במטרה לאזן בין אינטרסים של הקבוצות השונות למען המשך הפעלתה של החברה, ומיניעת "משחק כסוח אפס".

מנקודת מוצא כלכלית זו יש להבין את ניתוחם של אלשיך ואורבך בכל הנוגע לפירוק הליכים, הן בפן השיפוטי והן בפן המשפטי. במישור השיפוטי, מוקדשים בספר פרקים להליכי הדיון ולראשיתו, ולהתנגדויות טקטיות ואסטרטגיות להסדר נושים. במישור המשפטי - למעמד הניאמו, הליכי חדלות פירעון, נושים מובטחים בהקפאה, עובדים בהקפאת הליכים.

אורבך הוא יועצה המשפטי של אלשיך. יש משהו חינוכי בכתיבת ספר משותף על ידם. יש ניים סבורים, כי החקיקה הנוכחית בכל הנוגע להקפאת הליכים פגומה, חסרה וגורמת לחוסר

ודאות משפטית, ומציעים נקודות יסוד ובסיס לחקיקה חדשה. לדעתם, בסיס החקיקה הרצוי צריך לכלול הוראה כי שיקום החברה, ולא פירוקה, הוא תכלית ראויה, אף במובנה המשפטי, לא רק הכלכלי, וכלי לשמירה או למזעור הפגיעה בזכות הקניין ואף בכבוד האדם של גורמים רבים. הם אינם פוסלים חקיקה אקטיבית. למשל, היכולת לכפות שיתוף פעולה על ספק חיוני, או לכפות הסדר על מיעוט מתנגד. החקיקה צריכה לכלול הגנה על עובדים, למשל בעת אישור הסדר או בחירה בין הצעות מתחרות.

קריאה בספר מעלה תהיות יותר מאשר פתרונות. היעדר חקיקה, מיעוט תקדימים ומיעוט שופטים העוסקים בתחום - הופכים ספר זה אוטומטית למוביל ויחיד בתחומו. עד שהכנסת לא תסדיר את נושא הקפאת הליכים בחקיקה, יהווה ספר זה חקיקה שיפוטית לעוסקים בתחום. הוצאת לשכת עורכי הדין, 632 עמ', 885 ש"ח עו"ד עמית גורביץ'



הכל על הלב - איך לשמור על לב בריא / פרופ' ארדון רובינשטיין

מגיפת מחלות הלב הורגת מדי שנה 16 מיליון בני אדם בעולם ומאות רבות בישראל. על פי דו"ח ארגון הבריאות העולמי מימדי המגיפה הולכים וגדלים והצפי הוא כי בשנת 2020 יהיה מספר הנפטרים 25 מיליון בשנה.

כמי שעוסקים באחד המקצועות הלחוצים שיש, המגיפה קרובה ביותר ללבנו, וכל כלי שאי אפשר להיעזר בו, על מנת למנוע את המחלה או להתמודד איתה, הוא מבורך.

ספרו של פרופ' ארדון רובינשטיין, מבכיר הרופאים המתמחים במחלות הלב בישראל, נותן למעשה, לראשונה, כלים יעילים במלחמה עם הרוצח מספר אחד בעולם המערבי.

הסיכון לחלות במחלות לב עולה אמנם עם הגיל, אך רוב גורמי הסיכון מתחילים להתפתח בגיל צעיר. המחבר מגיש בצורה ברורה ועניינית את הדרכים להתמודדות עם תחלואות העולם המערבי בטרם ישפיעו על לב האדם. הוא מסביר כיצד להתמודד עם רמות שומנים גבוהות בדם, איך לחשב את מידת הסיכון להתקף לב, מה ההבדל בין גברים לנשים ועוד.

בתפקידיו השונים, פרופ' רובינשטיין משמש כנשיא החברה לחקר, מניעה וטיפול בטרשת עורקים ועומד בראש מכון לחקר השפעות המזון הטבעי על איכות חייו ובריאותו של האדם. אין ספק, שכאשר אדם כזה ניצב מאחורי כתיבתו של ספר בעניין מחלות הלב, מסריו של הספר והעובדות הכתובות בו מקבלים משנה תוקף.

הוצאת אריה ניר, 288 עמ', 88 ש"ח עו"ד זדי חזן



דיני פסלות שופט / יגאל מרזל

"...ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו. לא תכירו פנים במשפט, כקטן כגדל תשמעו, לא תגורו בפני איש". כך נצטוונו מקדמת דנא. לכאורה, ציווי פשוט, ברור וחד משמעי, אולם ההיסטוריה ונסיון החיים מלמדים כי ציווי זה טומן בחובו שאלות רבות וסוגיות מורכבות, שזכו לפרשנויות ולהתייחסויות שונות.

בספרו החדש מעמיד יגאל מרזל, המכהן כרשם בבית המשפט העליון ואשר שימש במשך שנים עוזר משפטי של נשיא בית המשפט העליון, אהרן ברק, סקירה מקיפה, עדכנית וממצה של הדין הנוגע לפסלות שופטים, החל מהמקור המקראי שלעיל, וכלה בימינו אנו.

המחבר אינו מסתפק בפסיקה הישראלית ועורך ניתוח השוואתי עם הדין הזר בנושא, התורם לחידוד ההבנה של הגישות השונות והמגמות בתחום דיני הפסלות בארץ ובעולם, כולל התיקון האחרון לחוק בתי המשפט משנת 2004.

הנחת המוצא של דיני הפסלות היא כי תכלית תם להגשים, במובן הרחב ביותר האפשרי, את הערך של נייטרליות שיפוטית ושיפוט אובייקטיבי. במחקרו המעמיק מראה ד"ר מרזל כיצד באים לידי ביטוי העקרונות המונחים בבסיס דיני הפסלות, שתפקידם להבטיח מערכת שפטיה מקצועית ובלתי תלויה, במגוון סיוטואציות המר

בוססות על פסקי דין שונים.

12 פרקי הספר עוסקים בסוגיות מהותיות ופרוצדורליות ומקיפים, למעשה, את כל ההיבטים של דיני הפסלות. המחבר בוחן לעומק את עילת הפסלות בסיוטואציות מגוונות כמו היכרות עם בעלי הדין; יחסי חברות בין עורך דין לשוטר; דיון במעמד צד אחד; הכרעה קודמת בהליך גישור; קיומו של אינטרס כספי או אישי של השופט; היותו צד לתובענה או קורבן של עבירה פלילית ועוד.

פרק מעניין במיוחד עוסק בסוגיות מיוחדות כמו השאלה האם על שופט לפסול עצמו בגין השתייכותו הקבוצתית, כגון השתייכות דתית, לאומית, מגדרית או אחרת. כמה פרקים מוקדשים לסוגיות פרוצדורליות כמו הגשת בקשת פסלות, העילות לפסלות שופט ועוד.

המחבר מקפיד על ניתוח משפטי, עובדתי ומסרי מקיף של כל עילות הפסלות, ומקדיש לכל אחת מהעילות פרק נפרד, תוך הבאת שלל דוגמאות, מהן אפשר לגזור כללים מנחים ולקבל תמונה בהירה של המצב המשפטי הלכה למעשה. ספר עיוני ומעשי כאחד, מומלץ לכל הבא בשערי אולם המשפט, עורכי דין ושופטים.

הוצאת לשכת עורכי הדין, 494 עמ', 600 ש"ח עו"ד מירב גסר